

Muistin politiikka: Londonderryn verisunnuntai

SUSANNA SULKUNEN

ABSTRACT
Politics of Memory:
Bloody Sunday in
Londonderry

On 30 January 1972, British paratroopers opened fire on protestors on the Northern Ireland Civil Rights Association march in Londonderry. Consequently, thirteen people died and fifteen were injured. All the victims were Catholics. The focus of the article is on the annual commemorations of Bloody Sunday and the politics surrounding them. There has been a continual struggle within the Catholic community over how to best commemorate the incident and, more importantly, who is entitled to speak for the departed in the present. The analysis charts the construction process of shared memory and identity in a regularly repeated public remembrance. It takes a critical standpoint on presentist theories which regard our connection with the past as excessively instrumental and one-sided, when, rather, it should be seen as a two-way process.

Sunnuntaina 30. tammikuuta 1972 Pohjois-Irlannin kansalaisoikeusliike (*Northern Ireland Civil Rights Association*, NICRA) järjesti Londonderryssä joukkomielenilmauksen. Liike oli vuonna 1967 perustettu opiskelija- ja vasemmistoryhmittymien löyhä yhteenliittymä, joka ajoi katolisille tasa-arvoista asemaa protestanttien kanssa alueen paikallisvaalijärjestelmässä, kuntien vuokra-asuntojen jaossa sekä työmarkkinoilla. Tilaisuus keskeytyi pian brittiarmeijan sotilaiden avatessa tulen mielenosoittajia kohti. Kolmetoista ihmistä kuoli ja viisitoista loukkaantui.¹ Mielenosoitusmarssia taltioineiden uutisryhmien kuvat maassa makaavista verisistä ihmisistä levisivät vielä samana iltana Britannian ja Irlannin kotikatsomoihin.

¹ Myöhemmin vielä yksi loukkaantuneista menehtyi loudeista saamiinsa vammoihin. Luvut perustuvat Ulsterin yliopiston ylläpitämän *Conflict Archive on the Internet* -sivuston (<http://cain.ulst.ac.uk>) ja Eamonn McCannin (2006) teoksen tietoihin. Widgeryn raportissa ja Savillen tutkimuksen (www.bloodysundayinquiry.org) internet-sivustolla puhutaan sen sijaan kolmestatoista kuolleesta ja kolmestatoista loukkaantuneesta.

Tapahtumia seuranneessa tutkimuksessa – ns. lordi Widgeryn raportissa – sotilaiden todettiin vastanneen aseistautuneiden mielenosoittajien ärsytykseen. Marssille osallistuneet silminnäkijät, menehtyneiden omaiset sekä Irlannin tasavaltalaisarmeija (IRA) kiistivät raportin tulokset. (Protestanttinen) unionistihallinto sen sijaan hyväksyi Widgeryn selvityksen katolisten miesten surmista. Unionistien epäilykset kansalaisoikeusliikkeen vihamielisyydestä aluehallintoa kohtaan vahvistuivat, kun Britannia keskitti maaliskuussa 1972 Pohjois-Irlannin hallinnon takaisin Lontooseen. (English 2004, 90–92, 98–99) Saariryhmän päivittäismedia täyttyi pian muista IRA:n ja (protestanttisten) lojalistien veriteoista, ja verisunnuntaiksi nimetty murhenäytelmä jäi keskustelussa taka-alalle. Londonderryssä päivää merkittiin jatkossa järjestämällä muistotilaisuuksia marssilla menehtyneiden surmapaikalla

Tarkastelen tässä artikkelissa sitä, mitä muiston viettämisellä (*commemoration*) ja kertaamisella *tehdään*, millaisia rajanvetoja julkiseen muistamiseen liittyy ja millaisilla strategioilla menneisyyden representointia pyritään monopolisoimaan (ks.

muiston viettämisen ja kertaamisen käsitteistä Nyssönen 2001)². Lähestyn teemaa analysoimalla niitä foorumeita, joissa katolisen yhteisön jäsenet ovat pitäneet verisunnuntain tapahtumia läsnä. Vaikka katoliset ovat olleet ilmeisen yksimielisiä Widgeryn raportin virheellisyydestä, ei sama yksimielisyys ole yltänyt keskusteluun siitä, kuka verisunnuntaina menehtyneitä saa muistaa ja miten tämä muistaminen tulisi toteuttaa. Toimijoiden erilaiset näkökulmat ja tarkoitukset ovat konkretisoituneet erillisissä muistotilaisuuksissa ja monumenteissa. Kartoitan analyysissäni historian ja identiteetin rakentamista säännöllisesti toistuvassa julkisessa muistamisessa sekä erityisesti sitä, miten siirtyminen väkivallan vuosista poliittiseen vuoropuheluun on muovannut verisunnuntain muiston viettämistä. Aluksi pohdin aikalaiskokemuksen ja kansallisen kuvaston suhdetta Pohjois-Irlannin konfliktin kontekstissa, minkä jälkeen erittelen verisunnuntain muiston viettämässä kolmessa vuosikymmenessä tapahtuneita siirtymiä.

Alueen konflikti mielletään usein kahden väestöosan, katolisten ja protestanttien, väliseksi ristiriidaksi. Jako ei kuitenkaan ole näin suoraviivainen. Molempien väestöosien keskuudessa on käyty jatkuvaa identiteettipoliittista kamppailua siitä, kenellä on oikeus määrittellä ”meidät”. Kansalaisoikeusliike NICRA esimerkiksi ei ollut yksin katolisten joukkoliike, vaan sen toiminnassa oli mukana myös protestantteja. Kaikki katoliset eivät myöskään ole tukeneet militantteja tasavaltalaisia, IRA:ta ja sen poliittista siipeä Sinn Féiniä. Osa kansalaisoikeusaktivisteista perusti Londonderrissä vuonna 1970 Sosiaalidemokraattisen Työväenpuolueen (SDLP), joka on pyrkinyt vahvistamaan katolisten ja protestanttien välistä vuoropuhelua. SDLP on kerännyt pääasiallisen kannatuksensa keskiluokkaisilta katolisilta, kun taas Sinn Féin on vedonnut nuorisoon ja työväenluokkaan (ks. tarkemmin Breen 1997).

Pohjois-Irlannin rauhanprosessi on viimeisen vuosikymmenen aikana avannut uusia tulkintakehyksiä Londonderryn 1960- ja 1970-lukujen vaihteen tapahtumille ja palauttanut verisunnuntain julkiseen keskusteluun. Tammikuussa 1998 Britannian pääministeri Tony Blair nimitti Irlannin hallituksen esityksestä kansainvälisen tuomaritribunaal-

in tutkimaan uudelleen verisunnuntaita. Samalla Blair antoi IRA:n jäsenistölle ja tukijoille lisäsyyn uskoa, että Britannia tuki katolisten yhteiskunnallisen aseman parantamista Pohjois-Irlannissa ja että puoluepolitiikalla voitaisiin saavuttaa etuja aseellista kampanjaa tehokkaammin. Muutama kuukausi Blairin lausunnon jälkeen allekirjoitettiin Belfastin sopimus, jossa päätösvalta Pohjois-Irlannin asioista siirrettiin Britannialta takaisin alueparlamentille.³ Verisunnuntain tutkimusraporttia odotettiin julkaistavaksi kesällä 2005, mutta toistaiseksi sen valmistuminen on viivästynyt.

Kansainvälisen yleisön tietoisuudessa verisunnuntai on säilynyt populaarikulttuurisissa tuotoksissa. Tapahtumasta on tehty useita omaelämäkerrallisia kirjoja sekä dokumentaarisia filmatisointeja. Kuuluisin teos lienee silti edelleen irlantilaisen rockbändin, U2:n, *Sunday Bloody Sunday* (1983), jossa vihaan ja koston yllyttämisen sijaan rakennetaan siltää katolisten ja protestanttien välille. U2:n kappale ei kuitenkaan – saamastaan maailmanlaajuisesta suosioista huolimatta – vielä ainkaan 1990-luvulle mennessä ollut saanut samantaista vastakaikua Londonderryn tapahtumia todistaneiden tasavaltalaisten keskuudessa. Heitä puhuttelevat edelleenkin John Lennonin heti verisunnuntain jälkeen levyttämän laulun sanoitukset (ks. Kerr 1996):

– is there any one amongst you/dare to blame it on the kids/not a soldier boy was bleeding/when they nailed the coffin lids – you Anglo pigs and Scotties/sent to colonize the North/you wave your bloody/Union Jacks/how dare you hold on to ransom/people proud and free/keep Ireland for the Irish/put the English back to sea (Lennon 1972).

Laulun sanoitukset heijastavat katolisten tuntemaa raivoa ja turhautuneisuutta sekä kertovat verisun-

³ Mahdollisesta aluestatuksen muutoksesta voidaan päätää kansanäänestyksellä. Se järjestetään, jos saaren yhdistämisestä ajavat nationalistit saavuttavat määräenemmistön alueparlamentissa. Keväällä 2003 pidetyissä aluevaaleissa unionistiblokin äänisaalis (51,7 %) oli yksitoista prosenttia vastapuolta suurempi, kun vielä vuonna 1969 ero oli miltei viisikymmentä prosenttia sen hyväksi. Nationalistipuolueiden kannatuksen absoluuttinen kasvu ei kuitenkaan ole ollut niin suuri kuin mitä luvut antavat ymmärtää. Tilastoihin vaikuttavat alueen demografisten voimasuhteiden muuttuminen sekä 1990-luvulla tehdyt vaalitapa ja -piirimuutokset.

² Nyssönen ohella muistin politiikkaa ovat viime vuosina Suomessa tutkineet muun muassa Aaltola (2006), Kalela (2000), Kuittinen (2005) ja Parvikko (2002).

nuntain välinearvosta tasavaltalaisten nationalistisille pyrkimyksille. Se, että kappale on suurelta yleisöltä vaipunut unohduksiin, saattaa kertoa laulun vähäisistä taiteellisista ansioista, mutta toisaalta myös äkillisesti kuolleen taiteilijan muiston pyhittämisestä. Laulu, jossa englantilaiset halutaan ”ajaa Irlannista mereen”, on ristiriidassa suosituista laulajasta rakennetun pasifistisen sankarikuvan kanssa.

Aikalaiskokemus ja kansallinen kuvasto

Määrittelen muistamisen aktiiviseksi julkisessa tilassa käytäväksi kamppailuksi, jossa tuotetaan hierarkkisia eroja muistamisen kohteiden ja itse muistajien välille; kaikkea ei koeta tärkeäksi muistaa. Eroja syntyy myös siitä, ketkä kokevat muistamisen tärkeäksi ja keiden katsotaan olevan oikeutettuja puhumaan menneestä. (Ks. esimerkiksi Hodgkin & Radstone 2003) Historian käsitän metakertomukseksi, tärkeäksi koettujen menneisyyden tapahtumien, ilmiöiden ja henkilöiden ”aarraitaksi”, josta ammennetaan aineksia yhteisön identiteettiin, sen ymmärrykseen ”Meistä” ja meidän kesken olevasta matkastamme (Hall 1999, 50). Kertomus menneisyydestä perustuu usein silminnäköjien kokemuksille ja muistoille, jotka edellyttävät kommunikaatiota ja representaatioiden tuottamista välittyäkseen myös niille, jotka eivät ole silminnäköjinä (Margalit 2004, 51).

Verisunnuntain surmapaikalla vuosittain järjestettävät muistotilaisuudet ja muistomerkit sekä seinämaalaukset eli muraalit muistuttavat 1960- ja 1970-lukujen tapahtumista. Muistotilaisuudet ovat politikoinnin foorumeita, yhtenäistämisen välineitä, joilla työtetään samaistumiskohteita samalla, kun niillä tuotetaan moraalista järjestystä eri toimijoiden ja tapahtumien välille. Muistamisen kohteita enemmän muistotilaisuudet ja monumentit kertovat itse muistajista ja aikansa yhteiskunnallisista olosuhteista (Koselleck 2000, 287).

Verisunnuntain lisäksi Pohjois-Irlannin poliittisesta vuosikalenterista löytyy toistakymmentä merkkipäivää, joita katoliset ja protestantit koontuvat muistamaan joka vuosi. He eivät kuitenkaan muista mennyttä yhdessä; kummallakin väestöosalla on omat sankarinsa ja marttyyrinsa, menestys- ja kärsimystarinansa. Osa muistomarsseista ja -tilaisuuksista juontaa juurensa aikaan ennen saaren jakoa vuonna 1921, mutta useimmat ovat nykykonfliktin synnyttämiä. Britannian ulkopuo-

lella alueen muistotilaisuuksista tunnetuimpia ovat protestanttisen Oranialaisveljeskunnan jokakesäiset Boyne-joen (1690) ja Sommen taistelujen (1916) muistomarssit. Yhteistä katolisten ja protestanttien muiston viettämiselle ovat tilaisuuksissa esiintyvät poliitikot, jotka luotaavat puheissaan ajan poliittista tilannetta ja työstävät ymmärrystä kaukaisemman menneisyyden ja tämän hetken kansallispoliittisten asialistojen ja intressien välille.

Politiikantutkija Brian Walker kutsuu näitä puheenvuoroja historian (väärin)käytöksi (*use and abuse of history*) (Walker 1997, 57). Käsitepari antaa ymmärtää, että pyrimme ja ainakin jossain määrin myös onnistumme hallitsemaan omiamme sekä muiden menneisyyskäsitteitä ja että menneisyysuhdettamme rajoittaa viime kädessä vain mielikuvituksemme. Samaan kategoriaan voidaan sisällyttää historioitsija Eric Hobsbawmin tunnetuksi tekemä käsite keksityt traditiot (*invented traditions*), jolla hän viittaa valtaeliittien ja erityisesti valtiokoneiston tämän päivän ja kaukaisemman menneisyyden välille rakentamaan keinotekoiseen jatkuvuuteen (ks. Hobsbawm 2004).

Walkerin ja Hobsbawmin marxilaisvaikutteiset ja eliittikeskeiset tulkinnat määrittävät muiston viettämisestä ja kertaamisen ensisijaisesti vääran tietoisuuden (*false consciousness*) tuottamiseksi. Tällaiseksi tietoisuudeksi voidaan ymmärtää nationalistinen ihanne etnisesti homogeenisestä yhtenäisyydestä ja samuudesta, joka ei koskaan toteudu käytännössä. (Ks. Hobsbawm 1990; vrt. Billig 1995) Suhteemme menneisyyteen ei kuitenkaan ole niin yksisuuntainen ja instrumentaalinen kuin mitä presentistinen tulkinta antaa ymmärtää. Samalla kun pyrimme aktiivisesti kirjoittamaan uudeleen mennyttä tämän hetken ja odotushorisonttimme valossa, mennyt elää meissä ja arvoissamme, tavoissamme tarkastella menneisyyttä (ks. esimerkiksi Carr 1986; Smith 1999). Aikaisemmat menneisyyskäsitteet ja niiden muotoutumisprosessit ovat näin ollen merkittävä tekijä siinä, mitä puoliamme nostamme menneisyydestä esiin, tai hobsbawmlaisittain ilmaistuna, millaisia traditioita keksimme.

Tietylle taholle ”sopivan” menneisyysrepresentaation jatkuva esilläpito ei vielä myöskään kerro sen saamasta vastaanotosta, kaukupohjan laajuudesta tai pysyvyydestä. Muistin etiikasta kirjoittanut filosofi Avishai Margalit erottaa toisistaan käsitteet yleinen muistitieto (*common memory*) ja jaettu muisti (*shared memory*), joista jälkimmäi-

sellä hän viittaa yleistietoa omakohtaisempaan ja emotionaaliseen ymmärrykseen kollektiivisesta menneisyydestä ja identiteetistä (Margalit 2004, 51). Merkityksellistämme aktiivisesti meille eri tahojen menneisyydestä tarjoamaa tietoa ja suhteutamme esimerkiksi koulutusjärjestelmän meille tarjoamia tulkintoja omaan henkilöhistoriaamme ja kokemusmaailmaamme. Eliitit eivät voi siirtää menneisyyskäsitteisiään sellaisinaan muulle väestölle. (Ks. Kalela 2000; Schöpflin 2002)

Koska kokemus ja muistot menneisyydestä elävät ajassa, muistin politiikan tutkimuksen tulisi aina olla muistamisen historian tutkimusta. Tämä ei kuitenkaan tarkoita välttämättä vuosisatojen pitkittäisanalyysejä, kuten Anthony D. Smith on esittänyt (ks. Smith 1999). Smithin puoltama tutkimusote korostaa liiaksi aikaisempien sukupolvien välittämän kertomaperinteen merkitystä, sen luomaa ehdollistavaa jatkuvuutta, jolloin vaarana on ymmärtää yhteisöt ja näiden menneisyyskäsitteet ikaikaisiksi ja muuttumattomiksi kokonaisuuksiksi. Kansallisen kuvaston, kansakunnasta ja sen luonteesta esitettyjen tulkintojen ja keskeisten symbolien jatkuvuus on niiden legitimaation perusta. Tällainen ilmeinen muuttumattomuus voi kuitenkin olla hämäävää. Sekä representaatioiden tuottaminen että niiden vastaanotto saavat aina vaikutteita omasta ajastaan. Siirtymät ja muutokset yksittäiselle menneisyyden tapahtumalle annetuissa tulkintakehyksissä voivat tapahtua hyvinkin lyhyessä ajassa. (Ks. esimerkiksi Yuval-Davis 1997)

Kevään 1972 tapahtumat vahvistivat pohjoisirlantilaisten pessimistisiä tulkintoja, joissa ”jo tiedetty” lähi- ja kaukaisempi menneisyys valjastettiin osaksi tulevaisuutta koskevia ennustuksia. Verisunnuntaihin mennessä neljättä vuotta jatkuneissa väkivaltaisuuksissa oli kuollut toistasataa siviiliä ja kuutisenkymmentä turvallisuusjoukkojen jäsentä. Suurin osa uhreista oli saanut surmansa verisunnuntaita edeltävänä vuonna (ks. McKittrick et al 2004). Siinä kun IRA:lle sen surmaamat protestanttiset poliisit ja sotilaat olivat ”oikeutettuja” viholliskohteita järjestön valtiota vastaan käymässä sodassa, protestantit kokivat heidät oman yhteisönsä jäseninä. Protestanttisen työväestön näkökulmasta kansalaisoikeusliikkeen väitteet katolisten syrjinnästä olivat IRA:n propagandaa, koska myös protestantit kärsivät köyhyydestä ja työttömyydestä. (English 2004, 98)

Pohjois-Irlannissa liikkui runsaasti huhuja IRA:n vahvuudesta ja sektarianistisista menettelytavoista,

ja unionistit yhdistivät IRA:n toiminnan samalla nimellä tunnettujen ryhmittymien saaren jaon jälkeisiin kampanjoihin, joissa oli myös surmattu protestantteja ja joita Irlannin hallitukset olivat heidän mielestään ainakin epäsuorasti tukeneet. Edelleen unionistien epäluuloja Irlannin valtion asenteesta ruokkivat uutiset kahden ministerin väitetystä osallisuudesta aseiden salakuljetukseen Pohjois-Irlantiin keväällä 1970. Unionistit pettyivät myös Britannian hallitukseen tämän peruuttaessa alueen itsehallinnon. Päätös koettiin ennusmerkkinä siitä, että saari tultaisiin yhdistämään unionistien mielipiteistä välittämättä. (Ks. esimerkiksi Arthur 2001; Farrell 1980; O'Hallaran 1987)

Brittihallinnon tuki armeijan toimille pönkitti tasavaltalaisten väitettä, että Britannia oli Pohjois-Irlannissa vihamielisen miehittäjän ominaisuudessa ja että vain aktiivinen vastarinta sekä Irlannin saaren yhdistäminen takaisi katolisille tasa-arvoiset kansalaisoikeudet protestanttien kanssa. Vielä syksyllä 1969, kun brittiarmeijan joukot olivat saapuneet Pohjois-Irlantiin, katoliset olivat uskoneet näiden suojelevan heitä lojalistiryhmittymiltä sekä asenteellisilta poliisivoimilta. Pidätettyjen katolisten miesten pahoinpitelyt sekä laajamittaiset vangitsemiset ilman oikeudenkäyntiä lisäsivät IRA:n jäsenmäärää ja ryhmittymän saamaa tukea. Katolisten näkökulmasta turvallisuusjoukkojen toimet kohdistuivat yksin katolisiin, vaikka myös lojalisteiksi epäiltyjä protestantteja vangittiin. (Ks. Moloney 2003; English 2004; Elliott 2001) Tulkintaa poliisien ja armeijan yhtäläisestä vihamielisyudesta alueen katolista vähemmistöä kohtaan vahvisti myös muutama kuukausi verisunnuntain jälkeen julkaistu selvitys, joka käsitteli elokuussa 1969 kahdeksan katolisen kuolemaan johtaneita erillisiä mellakoita Länsi-Belfastissa, Londonderryssä ja Armagh'ssa. Raportissa poliisit vapautettiin oikeudellisesta vastuusta, vaikka kaikki uhrit olivat saaneet surmansa poliisien luodeista vähintäänkin kyseenalaisissa olosuhteissa (McKittrick et al. 2004, 30–8).

Katolisten aikalaiskokemukset mukailivat katolisen Irlannin nationalismia, jossa Britannia on esitetty irlantilaisten (sic) ikaikaisena sortajana ja protestanttisen väestönsosan harhaanjohtajana. Nimeämällä Londonderryn murhenäytelmän verisunnuntaiksi nationalistit ja tasavaltalaiset rakensivat siltaa saaren jakoa edeltäneeseen itsenäisyysotaan Britanniaa vastaan. ”Alkuperäinen” verisunnuntai oli 21. marraskuuta 1920, jolloin Britannian armei-

jan sotilaat saapuivat yhdessä paikallisen poliisin kanssa hurling-otteluun Dublinin Croke Parkissa ja avasivat tulen yleisöä ja pelaajia kohti. Neljätoista ihmistä kuoli. Jälkeenpäin virkavallan väitettiin vastanneen IRA:n jäsenen ampumiin laukauksiin.⁴ Tasa-
valtalaisien oli helppo argumentoida, että verisunnuntaiden kaltaiset murhenäytelmät toistuisivat jatkossakin, ellei Britannia poistuisi myös saaren koillisosasta.⁵

Londonderryn verisunnuntai päätti joukkomienosoitusten kauden, ja väkivaltaisuuDET muuttuivat puolisolitaallisten ryhmittymien sekä niiden ja valtion turvallisuusjoukkojen välisiksi aseellisiksi yhteenotoiksi. Suhteellisesti eniten kuolonuhreja vaativat kuitenkin eri tasavaltalais- ja lojalistiryhmittymien tekemät pommi-iskut.⁶ Ryhmittymät keräsivät niiden toiminnalle elintärkeää passiivista kannatusta Belfastin ja Londonderryn työväestön asuinalueiden järjestyksenpitäjinä ja suojelijoina tilanteessa, jossa poliisi ja armeija eivät kyenneet takaamaan asukkaiden turvallisuutta. Väkivallanteot syvensivät katolisten ja protestanttien fyysistä

⁴ Tapahtuma synnyttää edelleen kiivaita kannanottoja Irlannissa. Yhtenä viime vuosien näkyvimpänä keskustelun herättäjänä toimi vuonna 1996 ilmestynyt Neil Jordanin elokuva IRA:n perustajasta Michael Collinsista, joka oli yksi saaren jakoon johtaneen sopimuksen pääarkkitehteistä. Elokuvasa Dublinin verisunnuntain kuvaus alleviivaa brittien armottomuutta ja teon suunnitelmallisuutta. Britannia ei ole ottanut päivän tapahtumiin virallisesti kantaa. Ks. aiheesta lisää esimerkiksi Carey & de Búrca 2003.

⁵ Toinen keskeinen analogia liittyy Londonderryn kaupungista käytettäviin nimityksiin. Nykyisen nimensä kaupunki sai 1600-luvun alussa, jolloin Englannin kruunu tuki protestanttien asutusliikettä naapurisaaren pohjoisosiin vahvistaakseen otettaan katolisesta Irlannista. Tuohon saakka seutu oli tunnettu nimellä Derry, ja tätä nimeä suosivat edelleen useimmat katoliset. 1980-luvulla nationalistit saavuttivat määräenemmistön Londonderryn kaupunginvaltuustossa ja nimesivät sen Derryn valtuustoksi. Ks. kaupungin nimen politiikasta enemmän Kuusisto-Arponen 2003.

⁶ Puolisotilaallisten ryhmittymien jäsenmäärä oli suurimmillaan 1970-luvun puolivälissä. Tuolloin IRA:lla arvioitiin olevan 1500 ja suurimmalla lojalistiryhmittymällä UDA:lla (*Ulster Defence Association*) 30 000 jäsentä. Varsinaisten aktiivijäsenten määrä on vaihdellut muutamasta sadasta muutamaan tuhanteen. Nelisensataa IRA-aktivistia ja toista sataa lojalistia sai surmansa konfliktissa. IRA:n ja UDA:n johtajisto on keskeisiltä osin säilynyt samana 1970-luvun alusta tähän päivään saakka. Molemmista järjestöistä on erkaantunut pienempiä ryhmittymiä, joista osa on edelleen 2000-luvulla aktiivisia.

ja sosiaalista eriytymistä, mikä osaltaan ruokki paitsi huhuja muiden toimijoiden teoista ja tarkoitusteristä, myös eri osapuolten keskinäisiä kostonkierteitä. (Ks. Smith 1997)

Poliittisen väkivallan leima

Verisunnuntain ensimmäiset muistotilaisuudet järjestettiin vuosi tapahtuman jälkeen. Se, että ne pidettiin kaupungin hautausmaan sijaan tapahtumapaikalla, vei huomiota pois itse menehtyneistä ja politisoi kokoontumiset. Kyseessä oli julkisen tilan haltuunotto, joka osoitti, että katoliset eivät olleet unohtaneet verisunnuntain tapahtumia tai viranomaisten niistä esittämää tulkintaa. Tilaisuuksien ulkopuolisena yleisönä toimivat paikalle saapuneiden toimittajien ja heidän lukijakuntansa lisäksi myös valtion turvallisuusjoukot, joiden asemapaikasta Bogsiden ydinkeskustasta oli suora näkymä tapahtumapaikalle.

Osa uhrien omaisista sekä kansalaisoikeusliikkeen (NICRA) johtohahmoista pyrki sanoutumaan irti IRA:sta ja Sinn Féinistä vältyäkseen leimautumasta väkivallan puolestapuhujiksi. Kansalaisoikeusaktivistit nimesivät järjestämänsä kokoontumisen verisunnuntain viralliseksi muistotilaisuudeksi ja korostivat mielenosoittajien olleen viattomia uhreja, jotka olivat saaneet surmansa puolustessaan kansalaisten tasa-arvoisuutta. (Dunn 2000, 133) He eivät maininneet sitä, että verisunnuntain joukkomarssia oli alun perin mainostettu myös mielenosoituksena Britannian kesällä 1971 aseellisten ryhmittymien tukahduttamiseksi määräämää pääosin katolisten miesten laajamittaista internointia vastaan. Tapahtuneen saama IRA-leima haluttiin häivyttää.

Raja tasavaltalaisiin nähden ei kuitenkaan ollut niin selvä kuin NICRA:n johto olisi toivonut. Osa liikkeen tunnetuimmista jäsenistä osallistui Sinn Féinin järjestämälle muistomarssille ja esiintyi marssia seuranneessa puhetilaisuudessa, joka pidettiin vuoden 1969 mellakoiden yhteydessä maalatun seinämaalauksen edessä. Muraali on uusittu säännöllisin väliajoin tähän päivään saakka ja siinä lukee suurin kirjaimin ”You are now entering Free Derry”. Tasavaltalaisten kokoontumiseen saapui arviolta 15 000 ihmistä, mikä oli huomattavasti enemmän kuin mitä NICRA:n tilaisuus onnistui keräämään. (Dunn 2000, 133–4)

NICRA:n muistokokoon-tuminen oli koruton sepeleidenlaskutilaisuus ensimmäisinä ammuttu-

Kuva 1. Verisunnuntain muistomerkki. Kuva on otettu syksyllä 2003.

jen mielenosoittajien surmapaikalla. Tilaisuuden päätteeksi pidettiin ekumeeninen hartaus. Kokoon-tumisen ulkoasuun vaikutti osaltaan kansalaisoi-keusliikkeen luonne useita pienryhmiä yhdistävänä sateenvarjomaisena organisaationa. Näissä ryhmis-sä oli jäseninä myös vasemmistolaisia protestan-teja. Muistotilaisuuteen ei kuitenkaan saapunut protestanttisen yhteisön edustajia. Verisunnuntain uhrien omaiset olivat saaneet osaaottavia kom-mentteja yksittäisiltä londonderryläisiltä protestan-teilta, mutta julkisesti nämä eivät halunneet tukea omaisia tai kansalaisoikeusliikettä (McCann 2006, passim.).

Vuonna 1974 kansalaisoikeusliike järjesti tasa-valtalaisten tavoin kaupunginosaa kiertävän muis-tomarssin ennen varsinaista muistotilaisuutta, jon-ka huipentumana mainostettiin verisunnuntain uh-reille omistetun muistomerkkin paljastamista (ku-va 1). NICRA oli lisäksi päättänyt siirtää oman ti-laisuutensa tammikuun viimeiseltä sunnuntailta lauantaile tehdäkseen aiempaa selvemmän eron tasavaltalaisaktivisteihin. Julkisessa ilmoitukses-

saan NICRA sanoi muutoksen syyksi halun välttää loukkaamasta kuolleiden muistoa, millä annettiin ymmärtää, että verisunnuntain muiston viettämi-nen samana päivänä tasavaltalaisten kanssa olisi häpeällistä ennen kaikkea muistamisen kohteena olevien uhrien kannalta. Sinn Féin järjesti edelleen oman muistomarssin ja puhetilaisuuden sunnun-taina. Tällä kertaa molemmat tapahtumat keräsivät runsaasti väkeä. (Dunn 2000, 135)

NICRA:n pystyttämään muistomerkkiin kaiver-tettiin verisunnuntaina kuolleiden nimet sekä teksti ”Their epitaph is in the continuing struggle for democracy”. Demokratian *tavoittelemisella* koros-tettiin, ettei Pohjois-Irlanti ollut demokraattinen valtio. Lisäksi sillä hävytettiin yhä jyrkentyvää vastakkainasettelua paitsi nationalistien ja unionis-tien, myös nationalistien ja tasavaltalaisten välillä. Kansalaisoikeusaktivistien perustama SDLP argu-mentoi, että nationalistit voisivat tasa-arvoudis-tukset saavutettuaan neuvotella unionistien kanssa saaren yhdistämisestä. Tasavaltalaiset puolestaan katsoivat, että uudistukset olivat mahdollisia vain,

jos saari yhdistettäisiin ensin ja katolinen väestönosa saavuttaisi enemmistöaseman. (Ks. Murray & Tonge 2005) Monet kansalaisoikeusliikkeen ryhmittymistä jäivät poliittisesti näiden näkemysten välimaastoon.

Kansalaisoikeusliikkeen ja tasavaltalaisten (muistopoliittinen) kamppailu jatkui 1970-luvulla, kunnes NICRA hiipui ja sulautui valtapuolueisiin. Liikkeen perinnöksi jäi muistotilaisuuden muoto; menehtyneiden omaiset kokoontuivat jatkossakin muistomerille seppelleenlaskuun ja pienimuotoiseen hartaustilaisuuteen. Tämän jälkeen monet heistä osallistuivat vielä tasavaltalaisten sunnuntai-iltapäivällä järjestämälle muistomarssille ja sitä seuranneeseen puhetilaisuuteen. Sinn Féinin muistojuhlat keräsivät keskimäärin 5000 kuulijaa joka vuosi. SDLP ei osallistunut niihin ja jättäytyi takalalle myös omaisten vuosittaisissa hartaustilaisuuksissa. (Dunn 2000, 135–6)

Tasavaltalaisaktivisteille säännölliset muistotilaisuudet olivat tärkeä foorumi useasta syystä. IRA ja Sinn Féin eivät osallistuneet vaaleihin, koska tämä olisi merkinnyt niille status quon hyväksymistä. Julkiset kokoontumiset olivat miltei ainoa keino osoittaa, että IRA:lla oli tukijoita. Toiseksi, näissä kokoontumisissa rivijäsenille osoitettiin, että jokaista Yhdistyneen Irlannin puolesta uhrautunutta jäsentä tulitaisiin muistamaan omiensa keskuudessa ansiokkaana vapaustaistelijana (ks. O'Doherty 1998). Kolmanneksi, tasavaltalaisliikkeen edustajien ääneen pääsyy rajoittivat Irlannin sekä sittemmin myös Britannian laativat sensuuriasetukset, minkä vuoksi Sinn Féinin oli pyrittävä samaan äänensä kuuluville vaihtoehtoisilla foorumeilla.

Tasavaltalaiset saivat ”omat” marttyyrinsa vuonna 1981, kun kymmenen IRA:n vankilassa olevaa jäsentä menehtyi syömälakossa. Vangit protestoivat lakolla poliittisen vangin statuksen menettämistä. Muutama lakkoilijoista asetettiin ehdolle riippumattomina kandidaatteina samalle keväälle osuneisiin vaaleihin tapahtuman julkisuusarvon lisäämiseksi, ja nämä tulivat valituksi Britannian ja Irlannin parlamentteihin vähän ennen kuolemaansa. Britannian hallitus ei kuitenkaan myöntynyt vankien vaatimuksiin, ja lopulta tasavaltalaisten oli lopetettava lakko vankien omaisten painostuksesta. Poliittisissa puheenvuoroissa Sinn Féinin jäsenet korostivat vankien kuolleen Britannian murhaamina. Uskonnollisävytteiset kasvokuvat syömälakossa menehtyneistä miehistä ilmestyivät seuraavana vuonna verisunnuntain muistotilaisuuksissa

nähtyiin tasavaltalaisbanderolleihin. Kuvat vahvistivat käsitystä tilaisuuksista IRA-tukijoiden koontumisina ja leimasivat verisunnuntaina surmansa saaneet miehet tasavaltalaisiksi. (Ks. esimerkiksi English 2004)

Syömälakkoilijoiden vaalimenestyksen rokkaisemana Sinn Féin alkoi osallistua säännöllisesti alueen vaaleihin. Puolueen julkilausuttuna tavoitteena oli saada tunnistettava mandaatti IRA:n toiminnalle. Paradoksaalisesti päätös tuli merkittävään lopun alkua aseelliselle kampanjalle, jota alettiin muokata Sinn Féinin tarpeiden mukaan. Väkivaltaisuuksia pyrittiin rajoittamaan esimerkiksi vaalien läheisyydessä. IRA:n syksyllä 1994 julistama tulitauko oli Sinn Féinin voitto liikkeen militaristeista.

Yhtenäisen rintaman rakentaminen

Uusi vaihe verisunnuntain muiston kertaamisessa alkoi 1980-luvun lopulla, kun mielenosoituksessa menehtyneiden omaiset järjestäytyivät ja aloittivat kokopäiväisen kampanjoinnin uuden tutkimuksen avaamiseksi. Tuohon mennessä IRA oli surmannut enemmän siviilejä kuin brittiarmeijan joukot, ja ryhmittymää arvosteltiin aikaisempaa näkyvämmiin myös katolisen työväestön asuinalueilla. Vuoden 1990 verisunnuntain muistotilaisuudessa IRA:n armeijan joukoille tarkoitama pommi kääntyi ryhmittymää itseään vastaan, kun se surmasi muistotilaisuutta sivusta seuranneen katolisen pojan (Toolis 2000, 229).

Omaiset aloittivat kampanjansa Bogsiden katolisen asuinalueilla. He keräsivät nimiä adressiin, joka vaati Britannialta uutta tutkimusta verisunnuntain tapahtumista. He eivät kuitenkaan saaneet varauksetonta tukea. Koska tasavaltalaiset olivat järjestäneet verisunnuntain muistotilaisuudet jo kahden vuosikymmenen ajan, myös useimmat katoliset yhdistivät tapahtuman ja siinä menehtyneet katoliset miehet IRA:han. Harva halusi näyttäytyä ryhmittymän tukijana:

A lot of people thought we were Republicans, Sinn Feiners and all that sort of stuff. We have had to break down barriers and say, 'Look, I have my personal views, but I'm not here as a Shinner [a member of Sinn Féin] or a SDLP man or whatever, I'm brother of someone who was murdered on Bloody Sunday.' We had to work on that for a long time. (McCann 2006, 25)

Verisunnuntain 20-vuotispäivän lähestyessä omaiset pyysivät Sinn Féiniä jättäytymään sivummalle marssin järjestämisessä, jotta tilaisuuteen saapuisi enemmän ihmisiä. Puolueen edustajat suostuivat pyyntöön. Suostumista edesauttoi tuore lakiuudistus, jonka mukaan marssien järjestämiseen tuli anoa etukäteen lupa paikalliselta poliisilta. Tasavaltalaisaktivisteille lupahakemus olisi merkinyt poliisivoimien auktoriteetin hyväksymistä. Sinn Féin säilytti silti keskeisen roolinsa marssia seuranneessa puhetilaisuudessa; pääpuhujaksi ilmoitettiin puolueen puheenjohtaja Gerry Adams. (McCann 2006, 8–9)

Muistomarssin osanotto oli suurin koskaan sitten itse verisunnuntain mielenosoituksen. Marssia johtivat menehtyneiden omaiset. Merkkipuosi oli houkuteluttu paikalle runsaasti tasavaltalaisten soitokuntia ja lippukulkueita eri puolilta Irlannin saarta, ja tasavaltalaissyboleilla oli näkyvä asema marssilla (ks. Dunn 2000). Selkein muutos aikaisempiin vuosiin oli muistomarssin ulottaminen kaupungintalolle, jonne mielenosoituskulkue oli ollut matkalla tammikuuisena sunnuntaina 1972. Tasavaltalaislehdessä kaupungintalo määritettiin ”unionistien sektarianistisen hallinnan symboliksi” (AP/RN 30.1.1992, 1). Määritelmä oli ajan poliittiseen tilanteeseen nähden outo, sillä unionistit olivat menettäneet valta-asemansa kaupunginvaltuustossa 1980-luvulla. Adams sitoi puheessaan omaisten tutkintapynnön osaksi nationalistista projektia:

We will have justice. We will have freedom. We will have our own democracy. We will have no more Bloody Sundays. And we will have all these things when you leave us in peace. And we are not going to go away until you do. (An Phoblacht/Republican News 30.1.1992, 1)

Adams ei tehnyt selväksi, kehen hän tarkalleen ottaen viittasi puheessaan toistuvalla ”meillä” ja ”teillä”. Puhe leimasi paikallaolijat yhtenäiseksi rintamaksi, joka halusi heidän kanssaan eri mieltä olevien poistuvan Pohjois-Irlannista. Kannanotto voidaan lukea myös puheenvuorona aseellisen kampanjan jatkumisen puolesta: IRA ei poistuisi katukuvasta ennen kuin Britannia ja sen tukijat jättävät Pohjois-Irlannin. Status quon tukijoiksi voitiin Sinn Féinin näkökulmasta määritellä sekä unionistit että tasavaltalaisliikkeen sisäiset arvostelijat.

IRA:n ja lojalistiryhmittymien syksyllä 1994 julistamat tulitauot otettiin Pohjois-Irlannissa vas-

taan ristiriitaisin tuntein. Tasavaltalaisjohdon miltei voitonriemuiset puheenvuorot sekä Belfastin katolisilla asuinalueilla järjestetyt ”kansanjuhlat” herättivät unionisteissa epäilyksiä, että IRA ja Britannia olivat kulissien takana solmineet tasavaltalaisille edullisen sopimuksen. Myös tasavaltalaisaktivistit odottivat tulitauon johtavan nopeasti virallisiin neuvotteluihin saaren yhdistämisen edistämistä. Kun näin ei käynyt, IRA jatkoi aseellista kampanjaansa helmikuussa 1996. Päätökseen vaikutti ennen kaikkea liikkeen sisäinen paine. Lojalistien aseellinen toiminta oli jatkunut näiden tulitauosta huolimatta, eikä Britannia ollut päästänyt Sinn Féiniä neuvottelupöytään muiden puolueiden kanssa. IRA:n johto ei voinut ottaa riskiä ryhmittymän hajoamisesta. (Ks. esimerkiksi Moloney 2003; English 2004)

Vuonna 1997 arviolta 40 000 ihmistä kokoontui verisunnuntain muistomarssille. Marssia johtivat jälleen omaiset, jotka kantoivat käsissään suurennettuja kasvokuvia menehtyneistä. Muistotilaisuus oli myös laajennettu useamman päivän kestäväksi poikkitaiteelliseksi festivaaliksi. Puoli vuotta myöhemmin Irlannin pääministeri Bertie Ahern luovutti juuri valitulle Britannian pääministerille Tony Blairille omaisten ja eri alojen asiantuntijoiden koaman selvityksen, jossa arvosteltiin lordi Widgeryn vuonna 1972 teknisistä todisteista tekemiä tulkintoja. (McCann 2006, 16–7)

Sekä SDLP että Sinn Féin tukivat omaisten kampanjaa, mutta tasavaltalaiset suhtautuivat varauksella omaisten hankkeeseen hakea oikeutta Britannialta. Sinn Féinin johto kävi jatkuvasti neuvotteluja Britannian edustajien kanssa uuden tulitauon ja monipuolueeneuvottelujen mahdollisuudesta, mutta julkisesti tasavaltalaisjohtajat arvostelivat Britanniaa kärkevin sanakääntein. Sinn Féinin Martin McGuinnessin verisunnuntain 25-vuotismuistotilaisuudessa pitämässä puheessa syytettiin edelleen yksin Britanniaa konfliktin vuosista ja korostettiin tasavaltalaispuolueen roolia nationalistien yhteisrintaman kokoamisessa, vaikka tavoite oli ollut huomattavasti pidempään SDLP:n asialistalla:

— I stand here not as a political figure but as a Derry man — It was as if in 1968 the British put us all on a rollercoaster of injustice, hatred and murder. Sinn Féin, along with the Irish government, John Hume [of SDLP] and Irish America has tried to stop that rollercoaster. (An Phoblacht/Republican News 6.2.1997, 11)

Kuva 2. Verisunnuntain muistomarssi tammikuussa 2004. Kuvassa on etualalla puolisotilaallisiin univormuihin pukeutunut lippukulkue, jota johtaa Irlannin lippua kantava mies.

Tammikuussa 1998 muistomarssin osanottajat todistivat ennennäkemätöntä yhteishenkeä, kun Sinn Féinin ja SDLP:n edustajat esiintyivät rintaa rinnan marssin yhteydessä järjestetyssä puhetilaisuudessa (Dunn 2000, 138). Rauhanneuvottelut olivat tuolloin loppusuoralla, ja pääministeri Blair oli ilmoittanut uuden tutkimuksen avaamisesta. Yhtenäisyyden sanoma oli vahva, jos kohta marssin protokolla noudattikin jälleen tasavaltalaisten suosimaa reittiä ja marssilla nähtiin voittopuoleisesti tasavaltalais-militaristisia symboleja.

Belfastin sopimus sai selvän määränemmistön hyväksynnän Irlannin saarella keväällä 1998 järjestetyissä kansanäänestyksissä. Tasavaltalaisliikkeessä sopimus jakoi mielipiteitä. Enemmistö Sinn Féinin jäsenistä tuki puoluekokouksessa sopimusta, mutta osa katsoi aseellisen toiminnan olevan edelleen paras keino saaren yhdistämiseksi. Uuden ryhmittymän, RIRA:n (*Real Irish Republican Army*), näkökulmasta Sinn Féin ja IRA olivat antautuneet. Myös muut tasavaltalaisryhmittymät keskustelivat aseellisen konfliktin perinnöstä ja IRA:n strategian muutoksista. Sinn Féin pyrki pitämään omat rivinsä yhtenäisinä korostamalla so-

pimuksen olevan vain välivaihe matkalla kohti saaren yhdistämistä sekä antamalla kriittisiä lausuntoja Britannian roolista sopimuksen toimeenpanossa. Verisunnuntain 30-vuotiskokountumisessa Sinn Féinin Gerry Kelly korosti, että brittien toimet olivat olleet suunniteltuja ja että verisunnuntaina tapahtuneet siviilien surmat eivät olleet suinkaan olleet yksittäinen tapaus:

– – Bloody Sunday was not an isolated incident or action. – – I joined the IRA within days, as did many others. – – The British Government not only permitted their troops to kill innocent civilians, they actively encouraged them to do so. – – The violence was methodical and was politically approved at the highest level. (An Phoblacht/Republican News 7.2.2002, 10)

Omaisten edustajan puheenvuorossa sen sijaan pyrittiin korostamaan verisunnuntain ainutlaatuisuutta. Puhe kohdistettiin erityisesti lordi Savillen aloittamaa uutta tutkimusta arvostelleille unionisteille, jotka katsoivat tutkimuksen pönkittävän tasavaltalaispropagandaa valtion roolista konfliktissa:

Kuva 3. Rossville street, Londonderry. Kuva on otettu syksyllä 2003.

– – To those who so strenuously oppose the inquiry, we say; what happened here was different. Innocent people were murdered by the state – the state to which our critics swear allegiance – and yet no criminal investigation ever took place. – – this inquiry would not be necessary had the British Government at the highest level told the truth thirty years ago and acknowledged the innocence of our loved ones. (An Phoblact/Republican News 7.2.2002, 10–11)

Verisunnuntain muiston kertaaminen sai 1990-luvun jälkipuoliskolla uusia tulkitsijoita Bogsiden seinämaalauksista. Seinämaalauksen keskittyminen Bogsiden ja kaupungin keskustan väliin jäävän päätien varrelle on taannut töille laajan yleisön. Muraalit ovat houkuttelleet kaupunkiin myös turisteja sekä tutkijoita. Toisin kuin Belfastin katolisilla asuinalueilla, jossa Sinn Féinin tilaamat seinämaalaukset saattavat muuttua muutaman viikon tai kuukauden välein, Bogsiden murallit muodostavat

pysyvyydessään ulkomuseon. (Ks. seinämaalauksista enemmän Sulkunen 2006)

Verisunnuntaita kuvaava muraali on sävyllään synkeän mustavalkoinen (kuva 3). Sen ainoa väriäiskä on vereen (sic) tahriutunut kangas, jossa lukee ”civil rights”. Sotilas näyttää kirjaimellisesti talloneen kansalaisoikeudet jalkoihinsa. Muraalin kuva ruumista kantavasta miesjoukosta perustuu televisiouutisissa verisunnuntain iltana näytettyyn uutisfilmiin. Joukon edessä kulkee mies, joka heiluttaa valkoista kangaspalaa. Hän on Edward Daly, joka toimi pappina Londonderryssä verisunnuntain tapahtumien aikaan. Sittemmin hänet nimitettiin Londonderryn piispaksi. Kansalaisoikeusliikkeen nimen ja IRA:ta toistuvasti arvostelleen Dalyn liittäminen verisunnuntaita kuvaavaan muraaliin ottaa etäisyyttä tasavaltalaisrepresentaatioihin verisunnuntaista.

Tasavaltalaiset eivät ole jättäneet Bogsiden pääkatua seinämaalauksien käyttöön, vaan ovat 2000-luvulla pystyttäneet muraalien lähietäisyydelle muistomerkit sekä syömälakossa kuolleille IRA:n jäsenille että niille londonderrylläisille tasavaltalaisille, jotka saivat surmansa konfliktissa (kuva 4). Syömälakkomonumentin muoto viittaa Mazen vankilaan – sen H-kirjaimen muotoiseen pohjakavaan – jossa lakossa ensimmäisenä menehtynyt Bobby Sands istui tuomiotaan. Muistomerkkien läheisyys verisunnuntain vuosittaisen muistotilaisuuden pitopaikkaan, NICRA:n pystyttämään muistomerkkiin sekä Bogsiden seinämaalauksiin liittyy teokset sekä niissä esitetyt tapahtumat ja henkilöt toisiinsa, mutta mikään ei selitä katsojalle, mikä niitä yhdistää.

Belfastin sopimuksen jälkeen tasavaltalaiset ovat pystyttäneet runsaasti muistomerkkejä ja -puutarhoja eri puolille Pohjois-Irlantia. Sinn Féinin ja IRA:n sankareiden muistaminen on samalla saanut uuden sävyn: puheissa marttyyrien esitetään kuolleen nykyisen, puoluepoliittista kampanjointia korostavan linjauksen puolesta.

Kenen kokemus, kenen historia?

Verisunnuntain muiston viettäminen ja tapahtumasta muistuttaminen keskittyi pitkään katolisten asuttamaan Bogsiden kaupunginosaan. Vaikuttamisen foorumi laajeni 1990-luvun alussa, kun tapahtuman historiallinen merkitys tunnustettiin myös molempien yhteisöjen jakamaan ydinkeskustaan avatussa museossa (ks. Bell 1995). Levottomuuk-

Kuva 4. Syömälakossa menehtyneille pystytetty muistomerkki. Kuva on otettu tammikuussa 2006.

sien alkutaipaletta ei kuitenkaan ole asetettu avoimesti näytteille, vaan museossa kävijä voi halutesaan katsoa erillisessä huoneessa muun muassa uutisfilmejä 1960- ja 70-luvun mellakoista.

Se, että verisunnuntai on tunnustettu osaksi jakaantuneen kaupungin yhteistä menneisyyttä, on tehnyt tapahtumasta osan yleistä, sukupolvelta toiselle siirrettävää muistitietoa, mutta ei välttämättä merkitse emotionaalista ymmärrystä yhteisestä muistista. Katolisten ja protestanttien jakamaksi historiaksi päivän tapahtumat tulevat tuskin yltämään, koska niissä tiivistyy voittopuoleisesti vain katolisten kokemuksia alueen konfliktista. Kumpikin yhteisö muistaa kansalaisoikeusliikkeen yksin katolisten joukkoliikkeenä, eivätkä unionistit ole kyseenalaistaneet lordi Widgeryn keväällä 1972 julkaistua selvitystä verisunnuntaina menehtyneiden katolisten miesten aseistautuneisuudesta.

Widgeryn raportissaan esittämät vihjaukset IRA:n osallisuudesta päivän tapahtumiin sekä tasa-

valtalaisten halukkuus muistaa murhenäytelmän uhreja aloittivat muistopoliittisen kamppailun verisunnuntaista katolisen väestöosan keskuudessa. Kansalaisoikeusliikkeen johto ja osa uhrien omaisista kyseenalaisti tasavaltalaisten oikeuden puhua Bogsiden välikohtauksesta järjestämällä oman muistotilaisuuden sekä pystyttämällä muistomerkkin tapahtumapaikalle. Eron tekemisen strategiana käytettiin myös erillistä muistopäivää. Merkittävimmät kamppailun muodot ovat kuitenkin olleet muistotilaisuuksissa pidetyt puheet sekä marsseilla nähdyt visuaaliset representaatiot, joilla on leimattu niin muistettuja kuin muistajiakin. Rauhanprosessin vuosina – ja erityisesti IRA:n syksyllä 1994 julistaman tulitauon jälkeen – osapuolet ovat mahnuneet samaan muistotilaisuuteen myös silloin, kun heidän edustajiensa puheiden sanomat ovat olleet täysin vastakkaiset. Molemmat ovat pyrkineet työstämään katolisten kokemuksista ja muistoista ymmärrystä jaetusta ja moraalisesti velvoittavasta

muistista sekä historiasta – historiasta, jossa velvollisuus muistaa kuolleet yhdistetään tässä hetkessä ja tulevaisuudessa vaadittaviin tekoihin, jotka puolestaan auttaisivat pyhittämään kuolleiden muistoa.

Belfastin sopimuksen (1998) allekirjoittamisen jälkeen muistopoliittinen kamppailu on laajentunut Pohjois-Irlannissa yksittäisistä murhenäytelmistä kamppailuksi konfliktin perinnöstä sinänsä. Joka-päiväiset muistitaulut – marttyyreille pystytetyt muistomerkit, puutarhat ja muraalit – hallitsevat katukuvaa erityisesti Belfastin työläiskaupunginosissa. Siviiliuhrien omaiset sen sijaan viettävät muistoa yksityisesti ja turvallisuusjoukkojen jäsenet asemapaikoillaan. Neljän tuhannen kuolonuhriin lisäksi yli 15 000 pommi-iskussa ja 35 000 aseellisessa yhteenotossa haavoittui yli 40 000 ihmistä (Hayes & McAllister 2001, 903). Heidän kärsimyksistään ei ole keskusteltu julkisuudessa. Verisunnuntaina loukkaantuneille vasta Savillen tribunaali antoi 2000-luvulla foorumin, jossa heidän kokemuksensa saivat laajempaa huomiota.

Verisunnuntain muiston viettäminen ja kertominen siirtää konfliktin kuvastoa myös nuorille, joilla ei ole omakohtaisia kokemuksia lähimenneisyyden levottomuuksista. Alueen koulujen pakollinen historianopetus keskittyy keltteihin, viikinkeihin ja viktoriaaniseen Britanniaan (Department of Education Northern Ireland 1998). Keskushallinnon pyrkimykset uudistaa opetussuunnitelmaa ja eriytyneitä koulutusjärjestelmää ovat kohdanneet vaikeuksia ja arvostelua paikallistasolla. Kiistanalaiseksi koettua lähimenneisyyttä ei haluta luokahuoneisiin, vaikka se on osa nuorten koulun ulkopuolista arkea. Asuinalueiden muistomerkit ja seinämaalaukset eivät kerro yleisölleen, että IRA:n ja lojalistien miltei kolme vuosikymmentä kestä-

neet kampanjat olivat järjestöjen tietoisia strategisia valintoja, eivät *luonnollisia* seurauksia ajan tapahtumista ja olosuhteista kuten ne itse ovat esittäneet.

Yleisen turvallisuuden lisääntyttä ja tasa-arvo-uudistusten kohennettua katolisten asemaa nationalistinen projekti näyttää muuttuneen entistä risti-riitaisemmaksi tekijäksi katolisten arjessa 2000-luvulla. Sinn Féin on noussut SDLP:n ohi katolisten suurimmaksi edustajaksi Pohjois-Irlannissa ja puolueen kannatus on kasvanut myös Irlannissa. Tuki saaren yhdistämistavoitteelle ei kuitenkaan ole ollut varauksetonta. Monille pohjoisirlantilaisille katolisille Irlanti näyttäytyy vieraana valtiona, joka ei ole osoittanut riittävää kiinnostusta saaren koillisosan tapahtumiin tai itse saaren yhdistämiseen (ks. O'Connor 1993). Irlannissa on puolestaan epäilty, että yhdistyminen koituisi liian suureksi taakaksi veronmaksajille sekä johtaisi lojalistien väkivaltakampanjaan myös saaren eteläosassa.

Saaren yhdistämistä ajavat tasavaltalaiset tarvitsevat edelleen yhtenäistävää vastavoimaa. Brittiarmeijan ja poliisivoimien sijaan tasavaltalaisten ärtymys on viime vuosina kohdistunut Oranialaisveljeskunnan jokakesäisiin marsseihin. Yli 3000 marssista kiistan kohteeksi on joutunut kymmenkunta reittivalintaa. Oranialaisveljeskunta on kieltäytynyt neuvottelemasta marssireiteistä terroristeiksi katsomiensa tasavaltalaisaktivistien kanssa, minkä Sinn Féin on esittänyt kieltäytymiseksi neuvotella ylipäättään *katolisten* kanssa. Nuorten aktivistien innokkuus vastustaa aina väkivaltaisuuksiin asti myös sellaisia marsseja, jotka ainoastaan sivuavat katolisten asuttamia kaupunginosia tuskin auttaa Sinn Féiniä kääntämään unionistit saaren yhdistämisen ja ”uuden, tasa-arvoisen Irlannin” kannattajaksi.

LÄHTEET

- Aaltola, Mika. 2006. Muistitekniologia ja poliittinen viestintä: Yhdysvaltojen hallinnon Iranin ydinohjelmaa käsittelevät tekstit 2001–2006. *Politiikka* 48: 3, 158–172.
- Arthur, Paul. 2001 (2000). *Special relationships. Britain, Ireland and the Northern Ireland problem*. Belfast: Blackstaff Press.
- Bell, Desmond. 1995. Modernising history: The real politik of heritage and cultural tradition in Northern Ireland. Teoksessa David Miller (toim.), *Rethinking Northern Ireland. Culture, Ideology and Colonialism*. London: Longman.
- Billig, Michael. 1995. *Banal Nationalism*. London: Sage Publications.
- Breen, Richard. 1997. Religious Mobility and Party Support in Northern Ireland. *European Sociological Review* 13: 3, 225–239.
- Carey, Tom & de Búrca, Marcus. 2003. Bloody Sunday 1920: new evidence. *History Ireland* 11: 2. Artikkelin löytyy myös osoitteesta <www.historyireland.com/magazine/features/11.2Feat.html> (luettu 2.12.2005).
- Carr, David. 1986. *Time, narrative, and history*. Indiana University Press.
- Department of Education Northern Ireland. 1998. *Programme of Study for History at Key Stage 3 and 4*. Belfast.
- Dunn, Seamus. 2000. Bloody Sunday and its Commemoration Parades. Teoksessa T. G. Fraser (toim.), *The Irish Parading Tradition. Following the Drum*. London: Macmillan Press Ltd.
- Elliott, Marianne. 2001. *The Catholics of Ulster*. New York: Basic Books.
- English, Richard. 2004 (2003). *Armed Struggle: The History of the IRA*. London: Pan Books.
- Farrell, Michael. 1980. *Northern Ireland: the Orange State*. London: Pluto Press.
- Hall, Stuart. 1999. *Identiteetti*. Suomentaneet ja toimittaneet Mikko Lehtonen ja Juha Herkman. Tampere: Vastapaino.
- Hayes, Bernadette C. & McAllister, Ian. 2001. Sowing Dragon's Teeth: Public Support for Political Violence and Paramilitarism in Northern Ireland. *Political Studies* 49: 1, 901–922.
- Hobsbawm, Eric. 2004 (1983). Introduction: Inventing Traditions. Teoksessa Eric Hobsbawm ja Terence Ranger (toim.), *The Invention of Tradition*. Cambridge University Press.
- Hobsbawm, Eric. 1990. *Nations and nationalism since 1780. Program, myth, reality*. Cambridge University Press.
- Hodgkin, Katharine & Radstone, Susannah. 2003. Introduction: Contested pasts. Teoksessa Hodgkin, Katharine & Radstone, Susannah (toim.), *Contested pasts: the politics of memory*. London: Routledge.
- Kalela, Jorma. 2000. *Historia ja historiantutkimus*. Helsinki: Gaudeamuskirja.
- Kerr, Adrian. 1996. *Perceptions. Cultures in Conflict*. Derby: Guildhall Press.
- Koselleck, Reinhart. 2000. *The Practice of Conceptual History. Timing History, Spacing Concepts*. Translated by Todd Samuel Presner et al. Stanford University Press.
- Kuittinen, Liisa. 2005. Muistin poliittisuus ja Berliinin Holocaut-muistomerkki. *Politiikka* 47:2, 129–141.
- Kuusisto-Arponen, Anna-Kaisa. 2003. *Our Places – Their Spaces. Urban Territoriality in the Northern Irish Conflict*. Tampere University Press.
- Lane, Fern. 2002. 40,000 mark 30th anniversary of Bloody Sunday. *An Phoblacht/Republican News* 7.2.2002. "Leave us in peace". *An Phoblacht/Republican News* 30.1.1992.
- Lennon, John. 1972. Sunday Bloody Sunday. *Some Time in New York*. Capitol/EMI Records.
- Margalit, Avishai. 2004 (2002). *The Ethics of Memory*. Cambridge (US) and London: Harvard University Press.
- McCann, Eamonn. 2006. *The Bloody Sunday Inquiry. The Families Speak Out*. London and Dublin: Pluto Press.
- McClelland, Martha. 1997. 40,000 march for justice. *An Phoblacht/Republican News* 6.2.1997.
- McKittrick, David & Kelters, Seamus & Feeney, Brian & Thornton, Chris & McVea, David. 2004 (1999). *Lost Lives. The stories of the men, women and children who died as a result of the Northern Ireland Troubles*. Edinburgh and London: Mainstream Publishing.
- Moloney, Ed. 2003 (2002). *A Secret History of the IRA*. London: Penguin Books.
- Murray, Gerard; Tonge, Jonathan. 2005. *Sinn Féin and the SDLP. From Alienation to Participation*. London: C. Hurst & Co.
- Nyysönen, Heino. 2001. Muiston ja muistuttamisen politiikka. *Politiikka* 43: 1, 26–36.
- O'Connor, Fionnuala. 1993. *In Search of a State. Catholics in Northern Ireland*. Belfast: The Blackstaff Press.
- O'Doherty, Malachi. 1998. *The Trouble with the Guns. Republican Strategy and the Provisional IRA*. Belfast: Blackstaff Press.
- O'Hallaran, Clare. 1987. *Partition and the Limits of Irish Nationalism*. Dublin: Gill and Macmillan.
- Parvikko, Tuija. 2002. Aikalaisen arvostelukyky ja muistin politiikka. *Kosmopolis* 32: 3, 93–111.
- Schöpflin, George. 2002 (2000). *Nations, Identity, Power. The New Politics of Europe*. London: Hurst & Company.
- Smith, Anthony D. 1999. *Myths and Memories of the Nation*. Oxford University Press.
- Smith, M.L.R. 1997 (1995). *Fighting for Ireland? The Military Strategy of the Irish Republican Movement*. London and New York: Routledge.
- Sulkunen, Susanna. 2006. Keskenkäinen taistelu. Seinämaalaukset Pohjois-Irlannin tasavaltalaisessa identiteetti-politiikassa. *Kulttuurintutkimus* 22:1, 17–29.
- Toolis, Kevin. 2000 (1995). *Rebel Hearts. Journeys within the IRA's soul*. London: Picador.
- Walker, Brian. 1997 (1996). *Dancing to History's Tune. History, myth and politics in Ireland*. The Queen's University of Belfast: The Institute of Irish Studies.
- Yuval-Davis, Nira. 1997. *Gender & Nation*. London: Sage Publications.